

Kuyper, Henriëtte Sophia Suzanna (1870-1933)

Kuyper, Henriëtte Sophia Suzanna (geb. Amsterdam 1-10-1870 – gest. Riehen bij Bazel, Zwitserland 12-10-1933), auteur van o.a. novellen, schetsen en reisbeschrijvingen, ere-presidente en lid van de Raad van Advies van de Bond van Meisjesverenigingen op Gereformeerde Grondslag, hoofdredactrice van het Bondsorgaan *Bouwen en Bewaren*, lid bestuur Ned. Christen Vrouwenbond. Dochter van Abraham Kuyper (1837-1920), theoloog, predikant en politicus, en Johanna Hendrika Schaay (1842-1899). Henriëtte Kuyper, roepnaam Harrie, bleef ongetrouwd.

Henriette werd geboren in Amsterdam, waar haar vader predikant was. In 1875 verhuisde het hele gezin, dat zes kinderen telde, naar Den Haag in verband met de politieke carrière van haar vader. Toen deze wegens overspanning in 1876 ruim een jaar naar het buitenland vertrok, ging een deel van het gezin met hem mee. Zo kwam Henriëtte in Nice terecht, waar ze ook school ging. Onderwijs volgde ze daarna in Den Haag en Amsterdam, en als zestienjarige bezocht ze in Brussel een kostschool. Een chique opvoeding dus. Ze had toen al aspiraties om zich verder te ontwikkelen en wilde geschiedenis studeren. Maar daarvan was bij Kuyper en de zijnen geen sprake. De roeping van de vrouw lag in het gezin. De zorgsector bood eventueel een alternatief, in bijzondere gevallen was er toekomst in de kunstsector. Henriëtte kwam bij haar ouders thuis wonen en hielp haar moeder het huishouden te bestieren. Ongetwijfeld schetste ze in haar bijdrage aan het 'vrouwennummer' van *Stemmen des Tijds* uit 1921 haar eigen jeugd. Wel haalde ze een hulp-acte voor het onderwijs en gaf ze een enige tijd les op een lagere school. Maar dat alles had haar hart niet. Ze wilde meer. Als toehoorder volgde ze verschillende colleges bij haar vader over letterkunde, esthetiek en linguïstiek en ze nam deel aan de literaire avonden die door VU-hoogleraar F.L. Rutgers werden georganiseerd. Deze adviseerde haar ook om zich op literaire paden te begeven, en op zijn instigatie publiceerde ze in de *Zuid-Hollandsche Kerkbode* van 10 november 1894 haar eerste korte verhaal, 'Een reisontmoeting met gevolg'. Overigens deed ze kerkelijk vrijwilligerswerk, volgde een cursus in de verpleging en werkte enige uren per dag in Gereformeerde Ziekenverpleging.

Toen haar moeder in 1899 overleed, nam zij haar taak als hoofd van de huishouding over. Het huishouden werd al snel een ministershuishouding, want van 1901-1905 was haar vader minister-president, Henriëtte verrichtte secretariële werkzaamheden en vervulde waar nodig een representatieve rol bij ontstentenis van haar moeder. Veel tijd voor studeren en schrijven was er dus niet. Desondanks bleef ze zich ontwikkelen als schrijfster en vertaalster, mede als gevolg van haar strakke dagritme en grote discipline. In 1903 werd Henriëtte benoemd tot secretaresse van de regeringscommissaris voor de tentoonstelling 'De wereld van het kind' te St Petersburg. Ze organiseerde de Nederlandse bijdrage aan de tentoonstelling dusdanig, dat deze de tweede prijs kreeg. Zij zelf ontving daarvoor een hoge Russische onderscheiding. Over haar ervaringen schreef ze in het christelijk gezinsblad *Timotheus. Geïllustreerd Weekblad*, in 1905 gebundeld tot *Brieven uit Rusland*, een jaar later gevolgd door *Van het licht dat schijnt in het duister. Een bundel schetsen* (Zwolle 1906). Daarna ging het snel met haar carrière. Op verzoek van de Amerikaanse auteur C. Mason Atwater vertaalde Henriëtte haar boek *De lelie van ons vorstenhuis*, om korte tijd later op haar uitnodigingen een half jaar in de VS door te brengen. Het was een beslissende reis, want daar maakte ze kennis met een veel vrijere rol voor de

vrouw dan in Nederland mogelijk was. Haar ervaringen in de VS legde ze vast in het boek *Een half jaar in Amerika* (Rotterdam 1908). Ze hield er lezingen over Nederland, over de zending en over het Huis van Oranje en wilde dat na haar terugkeer (en herstel van ernstige ziekte) ook in Nederland gaan doen. Maar in haar milieu was dat volstrekt ongebruikelijk. Ondanks aanvankelijk verzet en aarzeling van haar vader hield ze vanaf 1907 ook in Nederland lezingen. De kern van haar oeuvre bestaat uit de beschrijving van reiservaringen. Behalve over Rusland en Amerika schreef over Zwitserland (1912), over het land van Guido Gezelle (1913), over Hongarije (1918) over Italië (1921) en over Frankrijk (1930). Daarnaast bundelde ze ettelijke malen haar schetsen en gedichten en reflecteerde ze op de Eerste Wereldoorlog. Haar stijl is goed en zeer levendig, in al haar werk speelt haar religieuze overtuiging een grote, zo niet beslissende rol. In 1913 werd ze benoemd tot lid van de Maatschappij van Nederlandse Letterkunde, door haar ervaren als een erkenning.

Was het verblijf in Amerika van grote betekenis voor haar persoonlijk leven, een tweede belangrijke periode was het verblijf in Boedapest als lid van de Nederlandse ambulance in de eerste helft van 1916. Ze ontwikkelde een grote liefde voor Hongarije en de Hongaren, zoals blijkt uit de schetsen die ze in *Timotheus* publiceerde. Deze werden in 1918 gebundeld en uitgegeven als *Hongarije in oorlogstijd*. Toen Hongarije na afloop van de Eerste Wereldoorlog in grote nood verkeerde, speelde zij een grote rol bij de hulpverlening die op gang kwam. Ze regelde voedseltransporten, was betrokken bij de actie rond de kindertreinen, stichtte weeshuizen in Boedapest en in Gödölö en steunde de Hongaarse geestverwant van A. Kuyper Jenő Sebestyén.

Ondertussen was ze na terugkeer uit Boedapest uitgegroeid tot een belangrijke woordvoester van de christelijke vrouwenemancipatie. Juist in die jaren speelde de vraag naar de positie van de vrouw een grote rol. Moest er algemeen stemrecht komen? Ze nam daarin het traditionele, door haar vader geijkte gereformeerde standpunt in en vond dat in strijd met Gods Woord. Na de omslag in confessionele kring, toen duidelijk was dat het algemeen stemrecht er toch zou komen, schikte ze zich, maar ze bleef zich keren tegen het passieve kiesrecht. Ze bepleitte een christelijke vorm van vrouwenemancipatie. Daar besteedde ze dan ook veel tijd en energie aan. Ze was redactielid van het blad *Christelijk vrouwenleven*, dat in 1917 van start ging. Nauw verbonden met het kerkelijk leven was haar werk voor de Bond van Meisjesverenigingen op Gereformeerde Grondslag, in 1918 mede opgericht op haar instigatie, korte tijd later werd ze benoemd tot erepresidente. Haar deskundigheid werd erkend, haar talenten gezien, ook buiten eigen kring, zoals blijkt uit het feit dat ze door de regering het jaar daarop werd benoemd tot 'Raadgeefster inzake het internationale vrouwenvraagstuk' voor de eerste Internationale Arbeidsconferentie te Washington, een delegatie die onder leiding stond van Mgr. H.W. Nolens. In verband met de levensbedreigende ziekte van haar vader, keerde ze één dag voor het einde van de conferentie naar huis terug. Samen met haar zuster Jo verzorgde ze haar vader, die op 8 november 1920 overleed. In de jaren daarna hield ze zich bezig met het ordenen van diens archief. Tevens was ze druk met 'haar' weeshuis in Boedapest en richtte zich op haar rol binnen de Bond van Meisjesverenigingen. Ze was daarvan tot haar dood in 1933 de spil. Als hoofdredacteur van het Bondsblad *Bouwen en Bewaren* en als erepresidente heeft ze een enorme invloed uitgeoefend. Vanaf 1921 had ze in *De Standaard* een vaste rubriek, 'Van Vrouwenleven', later 'Brieven aan een verre vriendin' geheten. Vaak reageerde ze daarin op vragen van lezeressen. Ook aan talloze andere periodieken, alle op het protestantse vlak, werkte ze mee. Ze was bestuurslid van verschillende verenigingen en commissies als *Voor Volkenbond en Vrede* en de commissie voor de filmkeuring.

Na het overlijden van haar vader woonde ze vanaf 1923 samen met haar zuster J.H. Kuyper en een jeugdvriendin, Harriet Groos. Toen deze na een ziekbed van ruim een jaar in 1932 overleed, stortte ze in, om niet meer te herstellen. Ze overleed in Zwitserland (Riehen), waar ze, als vaker na tijden van te grote inspanning, haar toevlucht had gezocht, op 12 oktober 1933. Haar stoffelijk overschot werd bijgezet in het familiegraf op de Haagse begraafplaats Oud Eik en Duinen.

M.J. Aalders

Kuyper, J.H. 'Levensbericht', in: J.H. Kuyper (red.), *Licht en luchter* (z.p. z.j) 7-45
Kuyper, J.H., 'H.S.S. Kuyper Amsterdam 1 October 1870-12 October 1933', *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*, 1935, 151-158

Te verschijnen: Maarten J. Aalders, 'Henriëtte Kuyper en de Nederlandse Ambulance naar Boedapest'

Kuyper, H.S.S., *Brieven uit Rusland* (1905)
Kuyper, H.S.S., *Vacantie in Engeland. Dagboek van een verpleegster* (Kampen 1911)
Kuyper, H.S.S., *Hongarije in oorlogstijd. In en om de Nederlandsche Ambulance te Boedapest (benevens een uitstapje naar Weenen)* (Baarn 1918)
Kuyper, H.S.S. en J.H., *De levensavond van dr. A. Kuyper* (Kampen 1921)
Kuyper, H.S.S., *Lentedagen in Italië* (Kampen 1921)
Kuyper, H.S.S., *Paulus. Loopbaan, levenswerk lijdensweg* (Zwolle z.j.)
Kuyper, H.S.S., *Waar het om gaat. Proeve van politieke voorlichting der Antirevotionaire vrouw* (Kampen 1922)